కుక్క గొడుగుల పెంపకం

సాధికారికత దిశగా సమిష్టి కృషి

ఎస్. మౌర్య, పీ.ఆర్.కుమార్, ఆర్.ఎస్.పాన్, ఏ.కే.సింగ్, వికాస్ దాస్, బీ.పీ.భట్

ఆర్థికంగా దిక్కుతోచని స్థితి నుంచి ఉన్నత స్థితికి చేరుకున్న ఒక గిరిజన తెగ సాధించిన పురోగతిని వివరించే కథనం ఇది. కష్టాల బాట నుంచి బయటపడి సంపదను నిలబెట్టుకునే స్థాయికి చేరుకున్నారు. ఈ క్రమంలో వారి కుటుంబాలు పూర్తి స్థాయి సాధికారికతను సమకూర్చుకున్నారు. ఇందుకు అవసరమైన మెళకువలు, విజ్ఞానమే తమ సాధనం గా చేసుకుని, సమిష్టి కృషినే శక్తిరూపంగా గిరిజన మహిళలు చేసుకున్నారు. ఆర్థిక స్వావలంబనతో పాటు సాధికారికతను సొంతం చేసుకున్నాడు.

ఝార్ఖండ్ రాష్ట్రంలోని దుంకా జిల్లాలో ఉన్న జామా, దుంకా బ్లాకు ప్రాంతం పూర్తి అటవీ ప్రాంతం. ఇలాంటి మారుమూల ప్రాంతానికి చెందిన 8 గ్రామాల గిరిజన కుటుంబాలు పంటలను పండించడంతో పాటు అందుబాటులో ఉన్న ఇతర ఆదాయ సమూపార్జన జీవనోపాధులను ఆలంబనగా చేసుకుని బతుకు బండి నడుపుతున్నారు. వర్షాధారితమైన వరి సాగును పల్లపు నేలల్లో చేపట్టి కుటుంబ అవసరాల వరకు పం డించుకుంటారు. అదనంగా లభించే వరి ధాన్యం ఉపయోగించి స్థానికంగా వినియోగంలో ఉండే హాన్రియా అనే బియ్యం ఆధారిత వైన్ తయారుచేస్తారు. పెసలు, మినుములు, అలసం దలు, కందులు, ఉలవలు మరి కొన్ని దళసరిగా ఉండే నూనె గింజలను ఇచ్చే అవసె నువ్వులు, గడ్డి న్వ్వాసలు రేప్ సీడ్ వం టి స్థానికంగా వరి, కూరగాయల సాగులో అనుసరించే తోటి పంటలుగా సాగుచేస్తారు. సంప్రదాయకంగా సాగుతున్న ఈ మిశ్రమ పంటల సాగు అక్కడి కుటుంబాలకు పోషకపరంగా ఆహారభద్రతను అందిస్తుంది. ఇక కూరగాయలు, ఇంకా అడవి నుంచి సేకరించి తెచ్చిన ఇప్ప పువ్వులు, లక్క వంటి వాటిని విక్రయించడం ద్వారా అవసరమైన అదనపు ఆదాయం సంపాదించుకుంటారు. తెండు ఆకులు, పలాశ్ ఆకులు, ఇప్ప ఆకుల వంటి వాటితో ప్లేట్లు తయారుచేసి విక్రయించడం కూడా వారికి మరికొంత ఆదాయం తెస్తుంది. ఒక రకంగా ఈ రకమైన సేకరణ, విక్రయాలే వారికున్న ఏకైక ఆర్థిక కార్యక్రమం.

సమిష్టిగా కుక్క గొడుగుల ఉత్పత్తి, మార్కెటింగ్ చేపట్టిన గిరిజన కుటుంబాలు

ఈ ప్రాంతంలోని వ్యవసాయదారులు సంప్రదాయంగా వస్తున్న వరి సేద్యంలో స్థానికంగా లభించే వెరైటీలనే ఎక్కువగా ఉపయోగిస్తారు. అదే విధంగా బూడిద గుమ్మడికాయ, గుమ్మడి కాయ, నేతి బీరకాయ, బీరకాయ వంటి కూరగాయలను పండిస్తారు. ప్రత్యేకంగా విస్తరణ అవకాశాలను ప్రోత్సహించే వ్యవస్థాగత సహకారం లేని కారణంగా, వీరంతా తరతరాలుగా ఇదే పద్ధతిలో సేద్యం చేస్తున్నారు. 2009-10 సంవత్సరంలో మొదటిసారిగా అక్కడికి వ్యవసాయ నూతన పోకడల ప్రోత్సాహక జాతీయ స్థాయి ప్రాజెక్టు (నేషనల్ అగ్రికల్చర్ ఇన్నోవేషన్ ప్రాజెక్టు - ఎన్ఏఐపీ) అమలులోకి వచ్చింది. ఆయా ప్రాంతాల గిరిజన కుటుంబాల జీవనోపాధులను మెరుగుపరచేం దుకు వ్యవసాయంలో కొత్త ఆవిష్కరణలను ప్రవేశపెట్టింది.

ముందుగా గ్రామసభలను ఏర్పాటుచేసి, ఆసందర్భంలో స్థానికంగా వ్యవసాయమే జీవనాధారంగా ఉన్న కుటుంబాలను ఆకట్టుకునేందుకు కృషి జరిగింది. కూరగాయల నర్సరీలను పెంచి పోషించడంలో అక్కడి రైతులకు ఏ మాత్రం అనుభవం లేదని గుర్తించారు. కొండ ప్రాంతాల్లో స్థానికంగా లభించే కూరగాయల మొక్కలను నాటడం ద్వారా అప్పటివరకు వారు పండించేవారు. ఇలా చేయడం వల్ల వర్షాలు ఎక్కువగా వచ్చినప్పుడు ఆ మొక్కలు నీటి వేగానికి కొట్టుకుపోయేవి. అంటే సాధారణ సీజన్‌లో మాత్రమే వీటి సాగు సాధ్యమయ్యేది. ఇలా వాన రాకడ, పోకడ ప్రభావం, శీతాకాలంలో మంచు ప్రభావం వారికి కష్టనష్టాలకు గురిచేసేది. అలాగే సీజనేతర పంటల గురించి, నర్సరీల పెంపకం గురించి కూడా వారికి ఎలాంటి అవగాహన లేదు. అందువల్ల ముందుగా ఈ అంశాలపై వారికి సమగ్రమైన శిక్షణ ఇవ్వాలని నిర్ణయించారు. ప్రతీ గ్రామంలోనూ సామాజికి ఆస్తిగా ఒక నర్సరీ ఏర్పాటు చేయాలని తలపెట్టారు. ఈ రెండు కార్యక్రమాలలో ఆయా గ్రామాలలోని రైతులు అందరూ కూడా ఎంతో ఆసక్తి చూపించారు. ఉత్సాహంగా పాల్గొన్నారు. గ్రామం

లోని అందరికీ ఉపయోగకరమైన సామాజిక నర్సరీ ఏర్పాటులో వారికి తొలి దశ శిక్షణ ఇచ్చారు. సామాజిక నర్సరీల ఏర్పాటు, నిర్వహణలో శిక్షణ ప్రయోజనాలు అందరికీ ఉపయోగపడ్డాయి. ఈ నర్సరీల్లో సిద్ధం చేసిన మొక్కలను వారంతా తమ తమ వ్యవసాయ క్షేత్రాల్లో నాటుకోగలిగారు. ఇలా కొత్త పద్ధతులపై మెళకువలు నేర్చుకోడంతో వారు సీజన్ కాని సమయంలో అనువైన ఇతర పంటల సాగును చేపట్టగలిగారు.

బాక్సు 1

సమిష్టిగా కుక్క గొడుగుల ఉత్పత్తి

సాగభ్‌రి గ్రామంలో 9 మంది గిరిజన మహిళలు ఒక బృందం గా ఏర్పడి ఆయెస్టర్ మష్రూమ్స్ (కుక్క గొడుగులు) ఉత్పత్తి చేపట్టారు. వారి బృందానికి లీలాముని సెరేన్ నాయకురాలిగా వ్యవహరిస్తున్నారు. దాదాపుగా 500 చదరపు అడుగుల పూరి గుడిసెలో వారు వీటిని ఉత్పత్తి చేస్తారు.

మార్చి మొదటి వారంలో మొదటి బ్యాచ్ ఉత్పత్తి సిద్ధమవుతుంది. అక్కడినుంచి ప్రతి 20 రోజులకు మరో బ్యాచ్ కుక్కగొడుగులను వారు సిద్ధం చేస్తారు. ఈ విధంగా సెప్టెంబర్ వరకు జరుగుతుంది. ఏ బ్యాచ్ అయినా పంట చేతికి అందడానికి 40 రోజులు పడుతుంది.

ఒక్కో బ్యాచ్‌లో 600 బ్యాగుల వరకు వాటిని రెడీ చేస్తారు. అంటే ఒక్కో బ్యాచ్‌లో 400 కిలోలన్నమాట. కిలోకు రూ.140 వరకు ధర పలుకుతుంది. అంటే మొత్తంమీద రూ.63,000 వరకు ఆదాయం ఉంటుంది. ఒక బ్యాచ్ అంటే 600 బ్యాగుల కుక్కగొడుగుల సాగుకు రూ.25,500 ఖర్చు అవుతుంది. (అందులోనే ముడిసరుకు ఖరీదు, గుడిసె అద్దె భారం, సభ్యుల భాగస్వామ్యపు విలువ, శ్రమ శక్తి విలువ, విద్యుత్ బిల్లు వంటివి కూడా లెక్కిస్తారు). వీటన్నిటిని తీసివేస్తే మొత్తం మీద రూ.37,500 ఆదాయం మిగులుతుంది. ఇది ఉమ్మడిగా చేపట్టిన కార్యక్రమం కనుక, ఒక్కో సభ్యుడికి రూ.4167 ఆదాయం వచ్చినట్టు తేలుతుంది. ఇందులో 40 శాతం మొత్తాన్ని ఆ బృందం పొదుపు చేస్తుంటుంది.

లీలాముని సెరేన్ తన శక్తిసామర్థ్యాలు నిరూపించుకోవడంతో ఇప్పుడు స్థానిక సంతలీస్ భాష మాట్లాడే అన్ని ప్రాంతాలలోనూ ఇతరులకు శిక్షకురాలిగా నియమితులయ్యారు. ఈ విధంగా ఇతరులకు శిక్షణ ఇవ్వడం ద్వారా ఆమె నెలకు రూ.4000 సంపాదిస్తున్నది.

వరి పంట చేతికి అందిన తరువాత, టమోటా, వంకాయ, మిర్చి గుమ్మడి తదితర తీగ కాయల పెంపకాన్ని ప్లాస్టిక్ ట్రేలలో చేపట్టడం వారు నేర్చుకున్నారు. సీజన్ కాని వేళల్లో బహిరంగ పొలాల్లో కానీ, పోలీ టన్నెల్స్‌లో కాని చేపట్టేవారు. మొలకెత్తిన ఈ మొక్కలను పరిసరాల్లోని ఈ మొక్కల పెంపకందారులకు విక్రయించి కొంత సొమ్ము చేసుకునేవారు. ఒక రకంగా వారు చేపట్టిన వాణిజ్యపరమైన మొదటి కార్యక్రమం ఇదే. చాలా చిన్న స్థాయిలోనే చేపట్టినప్పటికీ, వారికి ఈ అనుభవం ఎంతో ప్రోత్సాహాన్ని కలిగించింది. పెరుగుతున్న ఆదాయం స్ఫూర్తితో ఆయా ప్రాంతాలలోని అనేక మంది ఇలాంటి కార్యక్రమాలను చేపట్టేందుకు ఉత్సాహం చూపించారు.

కుక్క గొడుగుల ఉత్పత్తి

అడవుల్లో ఆహారంలో భాగంగా తీసుకునేందుకు అనువైన కుక్క గొడుగులు సమృద్ధిగా లభిస్తాయని వారికి తెలిసిన విషయమే. అయితే ఇటీవల కాలం వరకు వారు కుటుంబ అవసరాలకోసం మాత్రమే వాటిని సేకరించేవారు. మరి కొంత భాగాన్ని సమీపంలోని (గుహియాజోరి, దుంకా, బడా పలానీ, కరేలా మార్కెట్లు) మార్కెట్‌కు చేర్చేవారు. అక్కడ వారికి కిలోకు రూ.80 నుంచి రూ.100 వరకు ధర లభించేది. అయితే వాటిని సొంతంగా ఉత్పత్తి చేసినట్లయితే, అన్న ఆలోచన అంతవరకు వారికి రాలేదు. ఎన్‌ఏఐపీ మద్దతుతో మష్రూమ్‌ల పెంపకంలో మెళకువలను వారు నేర్చుకున్నారు. ఇంటి ఆవరణలోనే ముందు ప్రయోగాత్మకంగా చేపట్టి చేశారు. మొదటి బ్యాచ్ సిద్ధమయ్యేసరికే వారికి వాటి ప్రయోజనంపై పూర్తి నమ్మకం కలిగింది. చేరువగా ఉన్న దుంకా, గుహియాజోరి, జంతారా మార్కెట్లలో మెరుగైన ధర అంటే కిలోకు రూ.120-140 వరకు రావడం ప్రోత్సాహకరంగా కనిపించింది. దీంతో వారు మరింత జోరుగా కుక్క గొడుగుల ఉత్పత్తిపై దృష్టిపెట్టారు.

ఇప్పుడు దాదాపు 10 గ్రామాలకు చెందిన 700-800 మంది మహిళలు ఈ విషయంలో సుశిక్షులుగా తయారయ్యారు. అన్ని గ్రామాల్లోనూ రోజు మొత్తం శిక్షణకు వనియోగించారు. ఇలా శిక్షణ పూర్తయిన ఏడాదిలోనే అంటే 2009-10లో సుమారుగా 100-200 మంది మహిళలు మష్రూమ్ పెంపకం చేపట్టారు. ఒక సీజన్ తరువాత కేవలం 50 మంది మాత్రమే కొనసాగించగలిగారు. కారణం చాలా మంది స్వయంగా భూమి వసతి లేని వారు కావడం లేదా చాలా చిన్న కమతాలను సేద్యానికి వినియోగించగలగడం. ఇలాంటి చిన్న కారు రైతులు అవసరమైన ముడి సరుకులు సమకూర్చుకోలేకపోయారు. కుక్క గొడుగుల ఉత్పత్తికి దూరమయ్యారు. సాధారణంగా ఇలాంటి కుటుంబాలు వరి పంట సాగు తరువాత ఉపాధి కోసం ఇతర ప్రాంతాలకు వలస వెళ్లిపోవడం రివాజు. ఏదో ఒక విధంగా 20-25 కుటుంబాల వారిని అలా వలస పోకుండా నిలిపి వేసి వారికి అవసరమైన ముడి సరుకులను ప్రాజెక్టు నిర్వాహకులు అందించారు.

ఆరంభంలో కుక్క గొడుగుల ఉత్పత్తిని కుటీపరిశ్రమగానే చేపట్టేవారు. మార్కెట్‌కు చేర్చడం కూడా వ్యక్తిగతంగానే చేపట్టారు. కొద్ది రోజుల తరువాత వారు సమిష్టిగా ఉత్పత్తిచేసిన వాటిని సేకరించి మార్కెట్‌కు తరలించడం ప్రారంభించారు.

సమిష్టిగా పురోగమనం

వాణిజ్యపరంగా కుక్క గొడుగుల ఉత్పత్తిని చేపట్టేందుకు వీలుగా తమకు అందుబాటులో ఉన్న వనరులనీ సమీకృతం చేసి సమిష్టిగా కొనసాగించాలని 2011లో వారు నిర్ణయించుకున్నారు. ఇలా కలిసికట్టుగా ఉత్పత్తిచేయడం వల్ల అనవసరపు ఖర్చుల భారం కొంత మేరకు తగ్గుతుందని వారు గుర్తించారు. ఉదాహరణకు మష్రూమ్‌ల నుంచి వెలికితీసిన గుడ్లను భద్రం చేయడంలోనూ, అలా సేకరించిన గుడ్లను సరైన విధంగా కాపాడుకోవడంలోను, మార్కెట్లకు వాటిని తరలించడంలోనూ, అంతిమంగా సరసమైన ధరలకు వాటికి విక్రయించడంలోనూ ఎదురయ్యే కొన్ని ఖర్చులను తగ్గించుకోవడం సాధ్యమవుతుందని తెలుసుకున్నారు. ఇలా కలిసికట్టుగా ఉత్పాదన చేపట్టడం వల్ల నిర్వహణకు సంబంధించిన ఖ్చులు కూడా తగ్గుతాయి. ప్రతి రైతు తనకంటూ సొంతంగా ఒక మష్రూమ్ గ్రోత్ చాంబర్ ఏర్పాటు చేసుకోవలసిన అవసరం ఉండదు. అందరూ కలిసి ఒకే చాంబర్‌ను ఉపయోగించుకోవచ్చు. అలాగే ప్రతి ఒక్కరూ స్టోరేజీ సదుపాయం లేదా బ్యాగులను భర్తీ చేసే వసతులు ఏర్పాటు చేసుకోనక్కరలేదు. ఇలాంటి వాటికి సమిష్టిగా ఏర్పాటుచేసుకున్న సదుపాయాలే సరిపోతాయి. ఇది స్పేస్ ఆదాకు తోడ్పడుతుంది. పెట్టుబడి తగ్గుతుంది. శ్రమశక్తి కూడా తగ్గుతుంది.

ఇందుకోసం నలుగురు లేదా ఐదుగురు సభ్యులున్న చిన్న బృందాలుగా కానీ, 16 నుంచి 20 మంది ఉన్నే పెద్ద బృందాలుగానూ సంఘటితమయ్యారు. ఇలాంటి బృందాలు ఒక్కో గ్రామంలో ఒకటి అంతకంటే ఎక్కువ సంఖ్యలోనే ఏర్పడ్డాయి. ఇలా బృందాలుగా ఏర్పడిన తరువాత వారు సమిష్టిగా కుక్క గొడుగుల ఉత్పత్తి, మార్కెటింగ్ చేపట్టారు. ఇలాంటి మొట్టమొదటి బృందం ఎన్‌ఏఐపీ మద్దతుతో ఏర్పడింది. దానిని అనుసరించి మరెన్నో ఏర్పడ్డాయి. ఒక్కో సభ్యుడికి ఒక్కో బాధ్యత అప్పజెప్పారు. ఒకరు స్థానికంగా లభించే వరి గడ్డి సాయంతో కుక్క గొడుగుల సబ్‌ట్రాట్ సేకరించడం, మరొకరు ఉత్పత్తి చేపట్టడం, మరొకరు మార్కెటింగ్ విధులు చేపట్టడం ఇలా విధులను వేర్వేరుగా అందరి ప్రయోజనాల కోసం నిర్వహిస్తారు. ఇలాంటి బృందాల నిర్వహణకు సంబంధించి కూడా వారికి అవసరమైన శిక్షణ ఇవ్వడం జరిగింది.

ఈ క్రమంలో రైతులకు ఎన్‌ఏఐపీ నుంచి ముడి సరుకుల సరఫరా రూపంలో సహాయం లభించింది. ముఖ్యంగా స్పాన్, ఫార్మల్‌డీహైడ్, కార్బెనండజెమ్ (సబ్‌స్ట్రాట్ శుద్ధికి అవసరం), మాస్టర్ ట్రేలు, ప్లాస్టిక్ రోప్స్, పోలీప్రొపైలిన్ (పీపీ) బ్యాగులు (కుక్క గొడుగులను ప్యాక్ చేసేందుకు), ఇంకా అవసరాన్ని బట్టి కాల్షియమ్ కార్బొనేట్ అందజేసింది. మొత్తం ఈ ఉత్పత్తి ప్రక్రియ పూరి గుడిసెల్లో లేదా మట్టితో చేసిన ఇళ్లలో చేపడుతున్న కారణంగా, పైకప్పుగా ఉపయోగించేందుకు పోలీథైలిన్ (పీఈ) షీట్లను అందించారు.

అయిదుగురు సభ్యులున్న బృందం సరాసరిన 40 కిలోల అయిస్టర్, లేదా మిల్కీ మష్రూమ్ ఉత్పత్తి చేస్తారు. ఒక్కో కుటుంబానికి వారు ఉత్పత్తి చేసిన దానిలో 20-25 శాతం అవసరమవుతుంది. మిగిలిన భాగాన్ని మార్కెట్‌లో విక్రయించుకోగలుగుతారు. కుటుంబ అవసరానికి తీసుకున్న భాగానికి సంబంధించిన లెక్కలను ఒక నోట్ బుక్‌లో రాసి వారికి నెలాఖరున అందే లాభంలో నుంచి దానిని మినహాయిస్తారు. ఇలా ఒక ఏడాది మొత్తంలో కుటుంబ వినియోగానికి తీసుకున్న భాగం 16 కిలోల నుంచి 36 కిలోలకు పెరిగింది. ఇంతకుముందు కుక్క గొడుగులను అడవిలో నుంచి సేకరించి తీసుకువచ్చి ఇంటి అవసరాలకు ఉపయోగించుకునేవారు. ఈ రకంగా అడవులనుంచి తెచ్చుకునే అవకాశం వర్షాకాలంలో మాత్రమే సాధ్యమయ్యేది. ఇప్పుడు వారు రకరకాలైన వాటిని స్వయంగా ఉత్పత్తి చేసుకుని ఎక్కువ కాలం ఉపయోగించుకోగలుగుతున్నారు.

ఇక ఎవరి ఉత్పత్తులను వారే మార్కెట్‌కు చేర్చాల్సిన రోజుల్లో వారికి స్థానిక మార్కెట్లు మాత్రమే దిక్కుగా ఉండేవి. అక్కడ వారికి కిలో కుక్కగొడుగులకు కేవలం రూ.100 ల నుంచి రూ.120 మాత్రమే దక్కేది. ఇలా ఎవరి సరుకు వారు విక్రయించుకునేందుకు ఎవరి మటుకు వారు సొంతంగా కొన్ని ఖర్చులు భరించవలసి వచ్చేది. అలాంటి వాటిలో ముఖ్యంగా అవసరమైన కంటైనర్లు, రవాణా ఏర్పాట్లు, కుటుంబ సభ్యుల శ్రమ విలువ వారికి గిట్టుబాటయ్యేది కాదు. ఇప్పుడు సమిష్టిగా ఉత్పత్తి, మార్కెటింగ్ చేపట్టిన తరువాత పెద్ద మార్కెట్లకు అంటే జిల్లా స్థాయి మార్కెట్ అయిన దుంకా, జంతారా, సహేబ్‌గంజ్ వంటి మార్కెట్లకు చేరగలుగుతున్నారు. ఈ మార్కెట్లలో వారికి కిలోకు రూ.140 నుంచి రూ.160 వరకు ధర వస్తోంది. ఈ రకంగా వరాకి రవాణా భారం 80 శాతం వరకూ తగ్గిపోతోంది. 2010-11లో వారికి రూ.1,40,000 ఆదాయం వచ్చింది.

> కుక్కగొడుగుల ఉత్పత్తిని ఒక పరిశ్రమగా చేపట్టడం వల్ల రైతు కుటుంబాలకు పోషక విలువలతో కూడిన ఆహారం లభిస్తుంది. మెరుగైన ఆదాయం అందజేస్తుంది. కుటుంబానికి మరో లాభదాయకమైన జీవనోపాధి లభిస్తుంది. చివరగా వలసలు పోవలసిన పరిస్థితి తప్పిపోతుంది

ఇలా వచ్చిన ఆదాయాన్ని బ్యాంకుల్లో జమ చేస్తున్నారు. ఈ మొత్తాన్ని రివాల్వింగ్ ఫండ్‌గా ఉపయోగించుకుంటున్నారు. కొంత మొత్తాన్ని అవసరమైన సభ్య కుటుంబాలకు రుణంగా అందిస్తున్నాయి. ప్రస్తుతం వారు నెలకు 100 ప్యాకెట్ల స్పాన్ సేకరిస్తున్నారు. దీని సాయంతో నెలకు 300 కేసులను ఉత్పత్తి చేయవచ్చు. మార్కెట్ పెరుగుతున్న నేటి దశలో వారికి మెరుగైన ఆదాయం వచ్చే సూచనలున్నాయి. సగటున ఒక్కో బృందం నెలకు రూ.30,000 సంపాదించగలుగుతోంది.

సుస్థిర పరిశ్రమగా ఎదుగుతోంది

మష్రూమ్ ఉత్పత్తి ఒక పరిశ్రమగా పురోగమిస్తోంది. ఫలితంగా పేద కుటుంబాలకు పోషక విలువలతో కూడిన ఆహార భద్రత లభిస్తోంది. లాభదాయక ఉపాధి కల్పిస్తోంది. మంచి ఆదాయం అందిస్తోంది. వలసలను నివారిస్తున్నది. సమిష్టిగా చేపడుతున్న ఉత్పత్తి, మార్కెటింగ్ కార్యక్రమాల వల్ల గిరిజన కుటుంబాలు అనేక రూపాల్లో లబ్ధి పొందుతున్నాయి.

గిరిజన మహిళలను ఈ దిశగా ప్రోత్సహించి అన్ని విధాలా సహాయం అందిస్తున్న ఎన్‌ఏఐపి వారిలో మరింత అవగాహన పెంచేందుకు ఇతర ప్రాంతాలకు అధ్యయన యాత్రలు ఏర్పాటుచేస్తోంది. ప్రదర్శన కార్యక్రమాలు నిర్వహిస్తోంది. అనుభవపూర్వక శిక్షణ ఇస్తోంది. అవసరమైన సందర్భాలలో పూర్తి సహకారం ఇచ్చింది. ఈ ప్రాజెక్టును 2011లో నిలిపివేసినప్పటికీ, అప్పటివరకు చేసిన కృషి ఫలితంగా స్థిరపడిన సామర్థ్యం పెంపు శక్తి, అందించిన సహాయ సహకారాల ప్రభావం 2014-15 వరకూ ఫలితాలు ఇస్తూనే వచ్చింది. 2016-17 వరకూ కూడా అవసరం ప్రాతిపదికన కొన్ని రూపాల్లో మద్దతు కొనసాగిస్తూనే వచ్చింది. ప్రస్తుతం ఈ కుక్క గొడుగుల ఉత్పత్తి పరిశ్రమ సుస్థిర రూపంలో స్వయంసమృద్ధితో కొనసాగుతోంది.

మంచి ఆదాయంతో పాటు సభ్యులు తమ చుట్టూ ఉండే పనివాతావరణాన్ని అన్ని విధాలా తమకు అనుకూలంగా మార్చుచేసుకోగలిగారు. మౌలిక వసరులు పెంచుకున్నారు. సబ్‌స్ట్రాట్ ప్యాకింగ్ నైపుణ్యాన్ని సమకూర్చుకున్నారు. ఇప్పుడు మష్రూమ్‌ల అమ్మకం ద్వారా వచ్చిన ఆదాయంతో వరి గడ్డి కోతకు ఉపయోగపడే చాఫ్-కట్టర్స్‌ను కూడా సమకూర్చుకున్నారు. ఇప్పుడు వారి దగ్గర ఇలాంటివి పది ఉన్నాయి.

ఏ కుటుంబానికి ఆ కుటుంబం చేపట్టిన కుక్క గొడుగుల ఉత్పత్తి, మార్కెటింగ్ ఇప్పుడు విస్తరించి కాంక్రీట్ మిద్దెల్లో నివసిస్తూ సొంతంగా టీవీలు కొనుక్కుని ఇంటిల్లి పాది ఆనందిస్తూ ప్రశాంత జీవితాన్ని సాగిస్తున్నారు. ◆

Priya Ranjan Kumar
Principal Scientist (Plant Breeding)
ICAR - RCER Research Centre
PO : Rajaulatu Plandu, Ranchi - 834010
Jharkhand.
E-mail: ourprk@gmail.com

ఆంగ్లమూలం :
లీసా ఇండియా, సంపుటి 20, సంచిక 3, సెప్టెంబర్ 2018